

I detta nummer

- PLANTskolan – så väljer du bästa skogsodlingsmaterial
- Miljonregn över skogsträdförädlingen
- Contortatall för kalenderbitare

Ska de göra tummen upp eller tummen ner för poppel i Sverige?

Poppel kan producera 25 kubikmeter per hektar och år och ge en förräntning på 13 procent. Det är svårslagna siffror, ändå är poppel en förbisedd gröda i svenska skogar och på nedlagd jordbruksmark. Men nu kan det bli ändring. I höst presenteras Energimyndighetens utredning som ska klarlägga om poppel och hybridasp kan bli nya inslag i det svenska landskapet – och dessutom ny råvara för svenska värmepannor.

Vi återkommer till utredningen, men börjar hos en entusiast: Lars Christersson. Han var tidigare professor i lövträdsodling på SLU i Uppsala, nu möter PLANTaktuellt honom i Vomb i centrala Skåne, där han visar upp några av de poppelplanteringar han har följt under ett par decennier.

– Här testas jag vilka sorter som klarar sig bäst, berättar han.

Bilden ovan: De fyra poppelutredarna: Almir Karačić, Lars Rytter, Martin Weih och Tord Johansson. **Till höger:** Entusiasten Lars Christersson. Foto: Mats Hannerz

Spelar med 150 kloner

Lars Christersson har samlat in poppel i flera omgångar. År 1990 hämtade han 108 kloner från Geraardsbergen i Belgien, där Tändsticksbolaget hade egen försöksverksamhet. Popplarna kom ursprungligen från Oregon och Washington, och arterna var jättepoppel (*Populus trichocarpa*) och hybriderna mellan jättepoppel och nordamerikansk svartpoppel (*P. deltoides*).

– Hybriderna dog, det visade sig att ursprunget var lite för sydliga för det svenska klimatet, berättar Lars.

Efter hand har han kompletterat med poppel från norra British Columbia och

Alaska. Idag spelar Lars med ungefär 150 kloner som har visat sig fungera bra. Klonerna ägs av Lars Christersson själv, men ett 20-tal har gått över till SweTree Technology, STT, (se PA nr 2, 2009), som testar dem i egna försök.

– Den som vill får gärna använda mina kloner till egna försöksplanteringar, säger Lars.

Imponerande tillväxt

Runt Vombsjön kan den intresserade hitta poppelplanteringar i alla åldrar.

Där finns också flera nyplanteringar, där Lars provar olika planttyper. De mest spektakulära är 3,5 meter höga sticklingar som har spettats ner nästan en meter i jorden. Längst upp sitter en tofs med blad och de knoppar som ska ge kommande års höjdtillväxt ett skutt.

Tillväxterna är imponerande. Lars Christersson bugar vid en jättepoppel som uppnått 1,3 m³ på 17 år. I ett annat, 20-årigt bestånd, har volymen ökat med över 50 kubikmeter per år och hektar under den senaste 5-årsperioden.

Svensk palmplantering? Nej, men 3,5 meter höga poppelsticklingar. Foto: Mats Hannerz

Dyrt att hägna

Helt bekymmersfri är dock inte poppeln. Det finns svampsjukdomar som kan slå mot vissa kloner. Vid föryngringen kan sorkar och frost ställa till problem. Och så är det risk för viltskador, även om poppeln är mindre begärlig än många andra lövträd. Men små arealer med poppel måste hägnas, möjligen med undantag för den kanadensiska balsampoppeln (*P. balsamifera*), som viltet oftast ratar.

– Det är hägnet som är den stora kostnaden, menar Lars Christersson. Hos oss kan det kosta 75 kronor per löpmeter. Visst är plantorna dyra, men den kostnaden blir försumbar när man jämför med stängsling av en liten yta.

Ledande lövträdsforskare

Vi återvänder till utredningen. Skogforsk och SLU har av Energi-myndigheten fått i uppdrag att göra en ”orienterande studie om ett svenskt forskningsprogram för poppel”. Den ska ligga som grund för en eventuell satsning på ett långsiktigt nationellt program för poppel. Slutsatserna läggs fram senare i höst.

Utredningen leds av några av de ledande lövträdsforskarna i landet: Almir Karačić, Martin Weih, Tord Johansson – alla från SLU – och Lars Rytter från Skogforsk.

Det 20-åriga beståndet i Karinslund vid Vomb har producerat 25 m³sk/ha och är i genomsnitt. Foto: Mats Hannerz

Poppel i försök

Sverige har erfarenhet av poppel ända sedan 1930-talet genom försöksverksamhet i Ekebo och Tändsticksbolagets experiment på gården Mykinge norr om Jönköping. Trädslaget har dock aldrig slagit igenom som skogsträd, och erfarenheterna av praktisk odling är därför små. Poppeln har i stället använts som vindskydd och alléträd.

Fram till mitten av 2000-talet fanns cirka 400 hektar planterade på skogsmark – men då räknas hybridaspn in (som ju också tillhör släktet *Populus*).

Därefter har drygt 100 hektar poppel godkänts för åkermarksplantering med bidrag från Jordbruksverket och cirka 200 hektar har planterats inom ramen för lövbidraget efter Gudrunstormen.

Nya regler kan öka intresset

Tidigare utredningar har visat att stora arealer nedlagd jordbruksmark kan bli aktuella för plantering med träd eller andra energigrödor – det kan handla om så mycket som 400 000 hektar.

Poppel och hybridasp har också blivit mer intressanta sedan reglerna för energiskog gjordes om. Idag kan man odla en gröda i 20 år (tidigare högst 10 år) och ändå uppbära gårdsstöd, som är ett arealstöd till lantbrukaren. Lantbrukaren kan få bidrag både till anläggning och till den löpande odlingen. Det förutsätter dock att träden skördas innan de blir 20 år, annars klassas odlingen som skog och lyder under andra regler.

Sortvalet viktigt

Idag finns inget aktivt förädlingsprogram för poppel, förutom de enskilda tester som Skogforsk, SLU, STT och privata entusiaster driver.

Skogforsk lade i slutet av 1970-talet ut en försöksserie med kloner från olika utländska poppelprogram. En ny omgång med delvis nytt material planterades 1991–1992. Bland dessa valdes de 15 bästa ut till kommersiell odling på milda lokaler i Götaland.

Poppel växer bra på bördig jordbruksmark, gärna med rörligt grundvatten. Däremot är kunskapen om hur den presterar på skogsmark bristfällig. Skogforsk har därför lagt ut nya försök på både skogs- och jordbruksmark under 2010. Förutom de redan utvalda klonerna ingår nya kandidater från Sverige och Belgien.

Det är viktigt att testa klonerna ordentligt under svenska förhållanden. Kloner kan ha problem med klimatet och med sjukdomar som kräfta och bladrost. Tillväxt och grenighet skiljer sig också mycket mellan olika sorter. När de bästa är utvalda kan man dock räkna med en hög tillväxt. 20–25 kubikmeter per hektar och år är ingen omöjlighet. /Mats Hannerz

Skogsägarna har dålig kunskap om poppel

I anslutning till utredningen gjorde Mats Hannerz och Folke Bohlin en enkätundersökning om markägarnas intresse för poppel och hybridasp. Enkäten skickades till jordbruksföretagare med skog i Västmanland och f.d. Skaraborgs län. Totalt kom det in 267 svar. Några resultat:

- bara 11 av de svarande hade någon gång odlat poppel eller hybridasp.
- 21 övervägde att plantera poppel och 27 hybridasp de närmaste fem åren. Det var dock bara 5 som svarade ”ja, definitivt” eller ”ja, troligen” på frågan om de tänkte plantera poppel.
- De främsta argumenten för en plantering var att trädslagen har snabb tillväxt, att de bidrar till Sveriges energi-

försörjning och att de anses positiva för viltet i jordbrukslandskapet.

■ De viktigaste argumenten mot poppel och hybridasp var kopplade till landskapsbilden. Många jordbrukare värnar om det öppna landskapet. Dessutom saknar man kunskaper om skötsel och anläggning, ekonomin är osäker och anläggningen dyr.

■ Högre bidrag, bättre rådgivning och lägre kostnad för etablering var faktorer som skulle kunna öka intresset för plantering.

Enkäten pekade framför allt på behovet av mer information och rådgivning. Dessutom måste anläggningskostnaderna sänkas (eller bidragen höjas) och råvarans avsättning tryggas.

Poppelplantor i Sverige

Det är huvudsakligen fyra plantskolor i Sverige som levererar poppelplantor: Next Forest, Ramlösa plantskola, Svenska Skogsplantor och Södra Odarna.

PLANTaktuellt har kartlagt tillgången till poppelplantor inför nästa säsong. Totalt når det upp till 230 000–340 000 plantor, vilket skulle räcka till plantering på 200–300 hektar med ett normalt förband på 3*3 meter. Plantering kan också göras i tätare förband, med 5 000 – 10 000 plantor per hektar för ren energiskogsodling.

Plantorna är i regel billigare än hybridasp, och kostar mellan 5 och 8 kronor beroende på storlek.

Poppel är lätt att föröka vegetativt, och de plantor som säljs är utvalda kloner. Den vanligaste är klonen OP42, som är utvald från korsningar utförda på 1930-talet. Sedan dess har Skogforsk testat poppelkloner och valt ut de 15 bästa till en ”Ekeboblandning”. Plantskolorna utnyttjar både OP42 och Ekebos klonblandning.

Kortnytt

Sådd på frammarsch i Götaland

Sveaskog har i stort sett helt ersatt naturlig förnyring av tall med sådd i Götaland. Det säger Ulf Allvin på Sveaskog till tidningen Skogseko.

Omkring 300 hektar per år sås i Götaland. Sådden sker oftast under en fröträdsskärm.

Sådden ökar också i hela landet. Ungefär 2 % av landets förnyringar görs med sådd, visar Skogsstyrelsens polytax-inventeringar. Det är samma nivå som i början av 1980-talet. I slutet av samma årtionde var såddandelen dock bara några promille.

Källa: Skogseko nr 3, 2010.

Norsk förädling får ny plats på webben

En stor årstidsklocka möter besökaren på www.skogplanteforedling.no. Vrider man på klockan får man följa plantornas utveckling genom vila, dvala, avhärdning, knoppsprickning etc.

Skogplanteforedling är en ny portal framtagen av Skogfröverket och Skog og Landskap i Norge. I en serie e-böcker ges en lättfattlig information om skogsträdsförädling, fröplantager, skogsskötsel och förädling, grundläggande genetik samt klimat och genetik. E-böckerna är rikt illustrerade med exempel på forskningsresultat.

Gran och klippgran prio 1 i norsk förädling

Gran och klippgran (*Abies lasiocarpa*) är de prioriterade trädslagen i det norska förädlingsarbetet och för dessa ska det bedrivas en långsiktig och målinriktad förädling. Sekundära trädslag, där begränsade förädlingsinsatser görs, är tall, värtbjörk, klibbal, sitkagran, Engelmanngran, contortatall och sibirisk lärk.

Den nya strategin för perioden 2010–2040 är föreslagen av Skogfröverket, och har lagts fram för det norska Landbruk och Matdepartementet.

Källa: www.skogplanteforedling.no